

Asia: VN/2401/2026

Ehdotus kansallisiksi mediakasvatuslinjauksiksi

1. Johdanto

Mahdolliset kommentit ja huomiot johdannosta:

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) kiittää mahdollisuudesta lausua kansallisten mediakasvatuslinjausten luonnoksesta. MLL pitää linjausten päivittämistä erittäin tarpeellisena ja ajankohtaisena, sillä mediaympäristön nopea muutos, tekoälyn yleistyminen ja informaatiovaikuttamisen haasteet edellyttävät mediakasvatuksen tavoitteiden ja keinojen kirkastamista. On kannatettavaa, että mediakasvatus kytketään laajasti demokratian vahvistamiseen ja yhteiskunnalliseen resilienssiin. MLL pitää tärkeänä, että mediakasvatusta tarjotaan kaikille ikäryhmille. Eri-ikäiset ihmiset voivat toimia myös samoissa mediaympäristöissä, jolloin kaikenikäisten medialukutaidolla on väliä mm. turvallisuuden ja luotettavan tiedon leviämisen kannalta. MLL nostaa kuitenkin esille lasten ja nuorten tärkeyden mediakasvatuksessa ja varhaisten ikäkausien merkityksen elinikäisen hyvän medialukutaidon kehittymisen kannalta, mikä jää linjausten luonnoksessa katveeseen. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaiset oikeudet tietoon, osallistumiseen ja suojeluun digitaalisissa ympäristöissä tulisi nostaa johdannossa selkeämmin esiin demokratian ja turvallisuuden rinnalle. Mediakasvatus on väline näiden oikeuksien toteutumiseen. Lisäksi korostamme, että lapset eivät ole vain mediakasvatuksen kohteita, vaan aktiivisia toimijoita, joiden ääni ja näkökulmat tulee huomioida mediakasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.

2. Mediakasvatuksen nykytila

Mahdolliset kommentit ja huomiot mediakasvatuksen nykytilasta:

MLL allekirjoittaa huolen mediakasvatuksen koulutuksen ja rahoituksen heikkenemisestä sekä mediakasvatuksen osaamispuutteen ohentumisesta. Tämä kehitys on erityisen huolestuttava juuri lasten ja perheiden näkökulmasta, sillä perheiden tuen tarve mediankäyttöön liittyvissä kysymyksissä on kasvanut merkittävästi. Nykytilakuvauksessa tulisi vahvemmin tunnistaa perheiden ja huoltajien rooli ensisijaisina mediakasvattajina. Perheet tarvitsevat tukea, ei syyllistämistä, varsinkin kun mediankäyttöön liittyvät haasteet heijastuvat koko perheen hyvinvointiin. Lasten ja nuorten oma kokemus mediasta ja mediakasvatuksesta puuttuu nykytilakuvauksesta lähes kokonaan. Heidät tulisi nähdä aktiivisina toimijoina, joiden ääni on keskeinen mediakasvatuksen kehittämisessä. Varhaiskasvatuksen erityisrooli mediakasvatuksen alkutaipaleella vaatii erityistä huomiota. Pienten lasten mediakasvatus vaatii erityistä pedagogista osaamista, ja

varhaiskasvatuksen ammattilaisten koulutus ja tukeminen on keskeistä. Alaikäisten erityissuojelu digitaalisissa ympäristöissä, jota EU:n digipalveluasetus edellyttää, tulisi näkyä vahvemmin mediakasvatuksessa.

MLL on Finnish Safer Internet Centre -hankkeen kumppani ja korostaa turvallisen verkkoympäristön merkitystä osana mediakasvatuksen kokonaisuutta. Lasten turvallisuus verkossa ei ole vain kasvatuksen asia, vaan myös teknologiayritysten ja lainsäätäjien vastuulla.

3. Visio

Mahdolliset kommentit ja huomiot visiosta:

Visio on tavoitteellinen ja kannatettava. MLL ehdottaa kuitenkin, että visiota täydennetään lapsen oikeuksia ja hyvinvointia korostavalla näkökulmalla. Mediakasvatus tulisi nähdä yhdenvertaisena, korkeatasoisena, ajantasaisena, kestäväenä ja lapsen oikeuksia kunnioittavana. Se on keskeinen osa kokonaisturvallisuutta, demokratian vahvistamista ja yhteiskunnallisen luottamuksen rakentamista. Mediakasvatus vahvistaa kaikkien Suomessa asuvien kriittistä medialukutaitoa ja osallisuutta yhteiskuntaan sekä turvaa lasten oikeuden turvalliseen ja lapsiystävälliseen mediaympäristöön.

Vision tulisi korostaa mediakasvatuksen roolia lasten hyvinvoinnin edistäjänä, ei vain riskien hallitsijana. Median myönteiset mahdollisuudet oppimiseen, luovuuteen, osallisuuteen ja yhteydenpitoon ovat yhtä tärkeitä kuin turvallisuusnäkökulmat. Tasapainoinen lähestymistapa tukee sekä lasten että perheiden luottamusta mediakasvatukseen.

4. Tavoitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot tavoitteista:

Kolme päätavoitetta, joita ovat toimijuuden vahvistaminen, osaamisen kehittäminen ja kestävyiden edistäminen, ovat perusteltuja ja kattavia. Toimijuuden vahvistamisen osalta MLL korostaa lasten ja nuorten todellisen osallisuuden varmistamista mediakasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tämä tarkoittaa lasten kuulemistä, heidän näkemystensä vakavasti ottamista ja heidän vaikutusmahdollisuuksiensa vahvistamista. Perheiden tukeminen tulee nähdä keskeisenä osana toimijuuden vahvistamista. Vanhemmuuden tukeminen median kysymyksissä on investointi koko perheen hyvinvointiin. Osaamisen kehittämisen osalta korostamme, että kaikilla lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten tulee saada peruskoulutus mediakasvatuksesta. Tämä koskee varhaiskasvatuksen henkilöstöä, neuvolatyöntekijöitä, nuorisotyöntekijöitä, opiskeluhuollon ammattilaisia sekä lastensuojelun työntekijöitä. Vertaistuen merkitys lasten ja nuorten mediakasvatuksessa tulisi tunnistaa tavoitteissa, sillä nuoret itse ovat usein parhaita mediakasvattajia ikätovereilleen. Kestävyiden edistämiseen liittyen on tärkeää, että linjauksissa huomioidaan mediakasvatustyön mahdollisuudet ennakoita ja varautua tulevaisuudessa tarvittavan mediaosaamisen vahvistamiseen eri ikäryhmissä. Mediataidoilla luodaan myös toivoa ja pystyvyyden tunnetta kohdata tulevia median ja teknologian muutoksia. Ennakoiva ja voimavaraalähtöinen näkökulma tukee sekä yksilöiden että yhteiskunnan resilienssiä.

Kestävyyden edistämisen osalta pitkäjänteinen rahoitus on välttämätöntä lasten ja perheiden tuen ja palveluiden jatkuvuudelle. Projektiluontoinen toiminta ja lyhytkestoinen hankerahoitus ei varmista pitkäjänteistä palvelua, johon lapset ja perheet voivat luottaa apua tarvitessaan. Järjestösektorin pitkäjänteinen tukeminen on investointi lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin.

5. Toimenpiteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimenpiteistä:

Toimenpiteet ovat monipuolisia ja kattavia. MLL esittää kuitenkin täydennyksiä ja täsmennyksiä erityisesti lasten, nuorten ja perheiden näkökulmasta. Tasapainoisen media-arjen tukemiseen tulisi lisätä viittaus THL:n ja Opetushallituksen lasten ja nuorten digitaalisen median vapaa-ajan mediankäytön suosituksiin, jotka tarjoavat tutkimusperustaisen viitekehyksen tasapainoisen mediankäytön tueksi. Vanhemmuuden tukeminen median kysymyksissä matalan kynnyksen palveluiden, kuten MLL:n Vanhempainnetin ja Lasten ja Nuorten Puhelimen, kautta tulisi mainita konkreettisenä toimenpiteenä. Periaate ja toimintamalli, jossa huoli voi olla pieni ja apu saatavilla helposti, on osoittautunut toimivaksi lähestymistavaksi. Mediakasvatuksen moninaisuuden kehittämisessä tulee huomioida erityisesti eri-ikäisten lasten kehitysvaiheisiin sopiva mediakasvatus. Alle kouluikäisten, alakoululaisten ja nuorten tarpeet ovat hyvin erilaisia, ja mediakasvatuksen sisällöt ja menetelmät on suunniteltava kehitysvaihe huomioiden. Erityisen tuen tarpeen huomioiminen on keskeistä: esimerkiksi neurokirjon lapset, maahanmuuttajataustaiset lapset ja lastensuojelun asiakkaana olevat lapset tarvitsevat erityistä tukea mediakasvatuksessa.

Luottamuksen vahvistamisessa yhteiskuntaan on tärkeää muistaa, että lasten luottamus aikuisiin on mediakasvatuksen perusta. Lapsen tulee tietää, että hän voi luottavasti kertoa aikuiselle ikävistä kokemuksistaan verkossa. Aikuisten kyky kohdata lapsi myötätuntoisesti ja tuomitsematta on keskeistä lasten turvallisuuden kannalta. Osaamisen kehittämisessä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstön sekä nuorisotyön ja harrastustoiminnan ammattilaisten henkilöstön mediakasvatusosaamisen systemaattinen vahvistaminen on ensiarvoisen tärkeää.

Varhaiskasvatuksessa tehdään tärkeää työtä lasten ensimmäisen mediasuhteen rakentamisessa, ja tämä vaihe luo pohjan myöhemmälle mediankäytölle. Neuvoloiden ja kouluterveydenhuollon henkilöstölle tulee tarjota mediakasvatuskoulutusta osana perheiden kokonaisvaltaista tukemista. Lastensuojelun työntekijöiden osaamista median kysymyksissä tulee vahvistaa, sillä haavoittuvassa asemassa olevat lapset kohtaavat erityisiä riskejä verkossa. Uusista teknologioista, erityisesti tekoälystä ja sen kohtaamisesta lasten kanssa, tarvitaan lisää ymmärrystä. Tarvitaan myös konkreettisia malleja siitä, miten tekoälyn ja algoritmien vaikutuksista keskustellaan lasten kanssa. Kestävyyden edistämässä järjestösektorin roolin tunnustaminen ja tukeminen on keskeistä. Järjestöt, kuten MLL, tavoittavat perheitä ja lapsia koulujen ja viranomaisten ulkopuolella. Ne täydentävät julkisia palveluita ja tarjoavat matalan kynnyksen tukea. Pitkäjänteinen rahoitus on välttämätöntä, sillä lasten ja perheiden auttamistyö vaatii jatkuvuutta ja luottamusta, jota lyhyet hankerahoitukset eivät mahdollista. Vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen lasten näkökulmasta on tärkeää. Vaikuttavuutta ei tule mitata vain toiminnan määrällä, vaan sillä, miten toiminta edistää lasten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista.

6. Toimeenpano ja seuranta

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimeenpanosta ja seurannasta:

MLL pitää hyvänä, että toimeenpanossa tunnistetaan laaja toimijajoukko. Kolmannen sektorin ja erityisesti järjestöjen rooli tulisi kuitenkin nostaa toimeenpanossa vahvemmin esiin. Linjausten sivulla 38 mainitaan hyvin järjestöjen työ, mutta toimeenpano-osiossa järjestöjen konkreettinen rooli ja vastuut jäävät epäselviksi. MLL on merkittävä mediakasvatustoimija, joka tavoittaa vuosittain satojatuhansia lapsia, nuoria ja perheitä. Ylläpidämme valtakunnallisia matalan kynnyksen palveluita, kuten Vanhempainnettä, Vanhempain puhelinta ja digipalveluita, Lasten ja Nuorten Puhelinta ja digipalveluita sekä Nuortennettä. Pidämme mediakasvatusaiheisia oppitunteja ja vanhempainiltoja ja koulutamme vapaaehtoisia ja ammattilaisia vuosittain. Toteutamme Finnish Safer Internet Centre -hanketta yhdessä KUVI:n ja Pelastakaa Lapset ry:n kanssa. Lasten ja nuorten osallisuus toimeenpanossa ja seurannassa tulisi varmistaa konkreettisin keinoin. On tärkeää pohtia, miten lapset ja nuoret itse osallistuvat mediakasvatuslinjausten toimeenpanon suunnitteluun. Heidän kokemuksiinsa olisi hyvä kerätä systemaattisesti seurannassa, ja varmistettava, että mediakasvatus vastaa lasten ja nuorten todellisiin tarpeisiin eikä vain aikuisten näkemyksiin niistä. Perheiden näkökulma toimeenpanossa vaatii huomiota. On pohdittava, miten varmistetaan, että mediakasvatuksen tuki tavoittaa myös ne perheet, jotka eivät osallistu viranomaisten järjestämään toimintaan tai eivät aktiivisesti hae tietoa. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat perheet tarvitsevat kohdennettua tukea. Seurannan tulisi mitata myös lasten ja perheiden hyvinvointia, ei vain toiminnan määrää. Lasten ja nuorten oma kokemus mediakasvatuksesta tulisi olla keskeinen seurannan mittari. Perheiden saaman tuen riittävyyttä ja laatua tulisi arvioida säännöllisesti, jotta voidaan varmistua siitä, että mediakasvatus todella tukee perheiden arkea.

7. Liitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot liitteistä:

-

8. Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Yleiset kommentit kokonaisuudesta:

Kansalliset mediakasvatuslinjaukset ovat kokonaisuutena kattavat ja ajankohtaiset. Ne tunnistavat hyvin mediaympäristön muutokset ja mediakasvatuksen merkityksen yhteiskunnallisena välttämättömyytenä. MLL:n näkökulmasta linjausten vahvuuksia ovat inklusiivisuuden ja yhdenvertaisuuden korostaminen, elinikäisen oppimisen näkökulma, mediakasvatuksen kytkeminen laajasti yhteiskunnan eri sektoreihin sekä pitkäjänteisen rahoituksen tarpeen tunnistaminen.

Lapsen oikeuksien näkökulma tulisi olla vahvemmin läpi dokumentin punaisena lankana. Lapsen oikeudet eivät ole vain yksi näkökulma muiden joukossa, vaan mediakasvatuksen perusta. Lasten ja nuorten ääni puuttuu lähes kokonaan linjauksista. Heidät nähdään usein mediakasvatuksen kohteina, mutta harvoin aktiivisina toimijoina, joiden näkemykset ja kokemukset ovat arvokkaita. MLL pitää tärkeänä, että linjausta valmistellessa nuorten kanssa on käyty keskusteluja mediakasvatuksen kysymyksistä. Perheiden ja vanhemmuuden tukeminen tulisi näkyä

toimenpiteissä selkeämmin ja konkreettisemmin. Vanhemmat ovat lasten ensisijaisia kasvattajia, ja heidän tukemisensa on mediakasvatuksen kulmakivi. Varhaiskasvatuksen ja neuvoloiden erityisrooli tulisi tunnustaa vahvemmin, sillä ensimmäiset mediakokemukset ja mediasuhde rakentuvat jo varhaislapsuudessa. Järjestösektorin rooli ja vastuu toimeenpanossa kaipaa selkeyttämistä. Järjestöt ovat keskeisiä toimijoita mediakasvatuksen kentällä, ja niiden asema tulisi tunnustaa selkeämmin myös linjausten toimeenpanossa. Esimerkiksi vanhemmille suunnattua mediakasvatustoimintaa ja tietosisältöjä toteuttaa ja ylläpitää lähes yksinään järjestöt. Lasten suojeleminen verkossa tulisi kytkeytyä vahvemmin mediakasvatukseen. Mediakasvatus ei korvaa alustojen vastuuta luoda turvallisia ympäristöjä lapsille, vaan nämä ovat toisiaan tukevia lähestymistapoja.

9. Muita mahdollisia terveisiä valmistelijoille

Muita mahdollisia terveisiä:

MLL kiittää avoimesta valmisteluprosessista ja kuulemisista. Jatkotyössä toivomme, että lapset ja nuoret otetaan mukaan myös toimeenpanon suunnitteluun. Mediakasvatuksen ytimessä on lapsi, hänen oikeutensa kasvaa, kehittyä ja osallistua turvallisesti digitaalisessa maailmassa. MLL on sitoutunut asiantuntemuksellaan ja valtakunnallisilla toiminnallaan ja palveluillaan tukemaan kansallisten mediakasvatuslinjausten jalkauttamista perheiden arkeen ja tukemaan eri alojen ammattilaisia näiden mediakasvatusvalmiuksissa.

Aalto Paula

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry - Kehittämispäällikkö, lasten ja nuorten osallisuus